

4. konferenca z mednarodno udeležbo
Konferenca VIVUS – s področja kmetijstva, naravovarstva, hortikulture in floristike ter živilstva in prehrane
»Z znanjem in izkušnjami v nove podjetniške priložnosti«
20. in 21. april 2016, Biotehniški center Naklo, Strahinj 99, Naklo, Slovenija

4th Conference with International Participation

Conference VIVUS – on Agriculture, Environmentalism, Horticulture and Floristics, Food Production and Processing and Nutrition

»With Knowledge and Experience to New Entrepreneurial Opportunities«

20th and 21st April 2016, Biotechnical Centre Naklo, Strahinj 99, Naklo, Slovenia

Primerjalna analiza naravovarstvenih vsebin mestnega parka Tivoli v Ljubljani in mestnega parka Maksimir v Zagrebu

dr. Janez Mekinc

Fakulteta za turistične študije – Turistica, Univerza na Primorskem, janez.mekinc@fts.upr.si

Polona Müller

Fakulteta za turistične študije – Turistica, Univerza na Primorskem,
polona.mueller@gmail.com

dr. Mariana Karla Rebernik

Biotehniški center Naklo – Višja strokovna šola, mariana.rebernik@bc-naklo.si

Izveleček

Namen študije je analizirati ter primerjati ponudbo mestnega parka Tivoli v Ljubljani in mestnega parka Maksimir v Zagrebu. Oba parka imata status zavarovanega območja in sta zaščitena kot kulturna spomenika. Parka imata veliko vsebin, ki sodijo v kulturno dediščino, v študiji pa smo se osredotočili na naravovarstvene vsebine mestnih parkov. V študiji smo ugotavljali, kako se dva evropska mestna parka razlikujeta v organizaciji in upravljanju parka, pri promociji in ponudbi parka, pri informiranju obiskovalcev o ponudbi parka ter pri vodenju obiskovalcev po parku. Raziskovalna vprašanja smo preverjali kvalitativno, s pomočjo študije primerov in primerjalne analize. Primerjalna analiza, ki smo jo izvedli s deskriptivno metodo, je pokazala, da imata oba parka veliko obstoječih vsebin, vendar pa te niso sistematično vključene v ponudbo. Oba parka imata možnosti za vključitev obstoječih vsebin in razvoj novih vsebin na prostem, ki sodijo v dopolnilno ponudbo parkov. Študija je pokazala, da je za nadaljni razvoj parka pomembno povezovanje in iskanje sinergije v obliki dejavnosti, dogodkov, razstav, tematskih poti, učnih točk, delavnic, ki bi bile ciljno usmerjene. Pri tem je potrebno nadgraditi in izboljšati promocijo ponudbe parkov, ki bi prispevala k večji prepoznavnosti parka samega in tudi njune ponudbe.

Ključne besede: mestni park, naravovarstvo, ekologija, prireditve na prostem, promocija

Comparative analysis of natural features in Ljubljana Tivoli Park and Zagreb Maksimir Park

Abstract

The purpose of the study is to analyze and compare offers urban Tivoli park in Ljubljana and city park Maksimir in Zagreb. Both parks have protected status and are protected as a cultural monument. Parks have a lot of content that belong to the cultural heritage, in the study, we focused on the nature of content city parks. In this study we observed how two European city parks vary in organization and management of the park, in the promotion and supply of stock, to inform visitors about park facilities and in conducting visitors around the park. The research questions were examined qualitatively, through case studies and comparative analyzes. Comparative analysis, which was conducted by

descriptive method, showed that both the park a lot of existing content, but these are not systematically included in the offer. Both parks have opportunities to incorporate existing content and develop new content to the free falling in the supplementary offer parks. The study showed that for the further development of the park an important networking and synergies in the form of activities, events, exhibitions, thematic channels, learning points, workshops, that would be targeted. It is necessary to upgrade and improve the promotion offers parks, which would contribute to the greater visibility of the park itself, as well as their offers.

Keywords: city park, nature conservation, ecology, outdoor events, promotion

1 Uvod

V študiji smo analizirali dva mestna parka, in sicer park Tivoli v Ljubljani, ki sodi v Krajinski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib in meri 459 hektarov ter park Maksimir v Zagrebu, ki obsega 316 hektarov. Oba parka sta zavarovana kot naravna vrednota in tudi kot nepremični kulturni spomenik. Razglašena sta za zavarovano območje in vpisana v Register nepremične kulturne dediščine. Maksimir je bil leta 1948 zaščiten kot naravna redkost in leta 1964 razglašen za spomenik kulture (Bojanić Obad Šćitaroci in Obad Šćitaroci, 2004). Upravljalca Parka Maksimir je Javna ustanova »Maksimir«, ki je bila ustanovljena leta 1994. Osnovna dejavnost parka je rekreacija in sproščanje obiskovalcev v naravnih danostih parka. V parku organizirajo prireditve in druge priložnostne dogodke, ni pa dovoljeno organiziranje množičnih prireditev in zbiranja, ki bi lahko s svojo številčnostjo ogrozile naravno vrednost parka (Pravilnik o mjerama zaščite spomenika parkovne arhitekture Parka Maksimir, 2003). Javna ustanova »Maksimir« opravlja tudi turistično dejavnost, sprejemanje, informiranje, strokovno vodenje in ogledovanje parka Maksimir ter ekološko osveščanje obiskovalcev parka (Statut Javne ustanove »Maksimir«, 2006). Ustanova lahko v manjšem obsegu opravlja tudi dejavnosti kot so: organiziranje kulturnih manifestacij in rekreativnih aktivnosti, promocijo parka, izdelava in prodaja spominkov, razglednic, založniško in izdajateljsko dejavnost (Statut Javne ustanove »Maksimir«, 2006).

Leta 1984 so bili z Odlokom o razglasitvi Tivolija, Rožnika in Šišenskega hriba za naravno znamenitost Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib razglašeni za krajinski park. Park Tivoli je last Mestne občine Ljubljana, vendar Krajinski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib nima upravljalca. Ukrepi varovanja in razvojne usmeritve so navedeni za park Tivoli v Odloku o razglasitvi Tivolija, Rožnika in Šišenskega hriba za naravno znamenitost (1984). Pri varovanju so navedene prepovedi dejavnosti, kot so: graditi na oblikovani zeleni površini – stavbe, poti ali naprave, ki ne izhajajo iz funkcije krajinskega parka; uničevati, odstranjevati ali premeščati parkovne arhitektonske objekte, ki so sestavni del oblikovane zasnove; spreminjati konfiguracijo terena; uničevati ali poškodovati drevje ali grmovje. Pri razvojnih usmeritvah je navedeno, da se v območju naravne znamenitosti z vidika namembnosti prepleta več dejavnosti, in sicer »množično-rekreacijska, učno-vzgojna, znanstveno-raziskovalna in kulturno-pričevalna« (Odlok o razglasitvi Tivolija, Rožnika in Šišenskega hriba za naravno znamenitost, 1984, 1272).

2 Primerjalna analiza parka Maksimir in parka Tivoli

Namen naloge je primerjalna analiza, ki pokaže, kako je oblikovana ponudba v obeh parkih. Skupne značilnosti obeh parkov so tako na področju naravovarstva, v obeh parkih se odvijajo dejavnosti, dogodki in delavnice, ki so namenjeni različnim ciljnim skupinam. Na podlagi rezultatov smo ugotavljali podobnosti in razlike, kot konkurenčne prednosti med parkoma. Primerjalno analizo smo opravili na področjih rastlinskih in živalskih vrst, dejavnosti in dogodkov, ki jih organizirajo in izvajajo na prostem.

2.1 Rastlinske vrste

V parku Maksimir ima dominantno vlogo **hrast dob** (*Quercus robur*) in sicer v sklopu gozda **navadnega gabra** (*Carpinus betulus*). V gozdu hrasta dob sta **črna jelša** (*Alnus glutinosa*) in **bela vrba** (*Salix alba*) ter vmes so tudi **veliki jesen** (*Fraxinus excelsior*), **poljski brest** (*Ulmus minor*), **bela**

topola (*Populus alba*) in **malolistna lipa** (*Tilia cordata*). Poleg omenjenih vrst so v parku še druge drevesne vrste, na primer **graden** (*Quercus petraea*), **pravi kostanj** (*Castanea sativa*), **cer** (*Quercus cerris*), **čremsa** (*Prunus padus*), **navadna leska** (*Corylus avellana*). Slednje, vključno s **bukvijo** (*Fagus sylvatica*) in **robinijo**, (*Robinia pseudacacia*) ter mnoge druge drevesne vrste in grmovnice prispevajo k izjemni raznolikosti maksimirskega gozda. Iglavce zastopajo predvsem **rdeči in črni bor** (*Pinus sylvestris* in *Pinus nigra*) v hrastovem gozdu in **smreka** (*Picea excelsa*) v gozdu doba. Svoj značaj biološki raznolikosti dajejo mnoge vrste rastlin v gozdovih in tudi traviščna in močvirna vegetacija. Mnoge med njimi so zavarovane in sodijo med ogrožene vrste, kot so tiste, ki jih uvrščamo v pomladansko cvetje, na primer **širokolistna lobodika** (*Ruscus hypoglossum*), **zlati klobuk** (*Lilium martagon*), **kokoševčevolistni svišč** (*Gentiana asclepiadea*) in drugi (Javna ustanova Maksimir [JUM], 2013).

Bistvena sestavina in glavna vrednost tivolskega parka je poleg središčne lege in velikosti bogastvo drevesne vegetacije. V parku je več kot 80 drevesnih vrst in zvrsti domačega in tujega drevja. Med domačimi in že udomačenimi ter poznanimi drevesnimi vrstami so najpogostejši ostrolistni javor, sladkorni javor, maklen, divji kostanj, breza, gaber, bukev, rdečelistna bukev, veliki jesen, gledičija, navadna in sinjezelena smreka, omorika, črni in rdeči bor, platana, toplo, krilati oreškar, tisa, lipa, brest in druge. Med redkejšimi in manj poznanimi pa so koprivovec, povešava breza, judeževce, ameriški povešava jesen, dvokrpi ginko, ameriški ambrovec, tulipanovec, himalajski bor, močvirni taksodij, kanadska čuga in druge vrste in zvrsti (Jančar, 2001). Dve drevesni vrsti, **hrast dob** (*Quercus robur*) za športnim parkom v Tivoliju in **lipa** (*Tilia platyphyllos*), ki je locirana ob Jesenkovi poti v Tivoliju, sta zavarovani kot naravna vrednota lokalnega pomena, nahajališče **evropske gomoljčice** (*Pseudostellaria europaea*) pa je zavarovano kot naravna vrednota državnega pomena (Seznam naravnih vrednot in njihova razvrstitev na vrednote državnega in lokalnega pomena, 2004).

2.2 Živalske vrste

Danes je Maksimir, kljub temu da je obdan z mestnimi četrtmi, pomembno bivališče za številne živalske vrste, od katerih so mnoge našle svoje zatočišče. Od sesalcev so danes najpogostejše **navadne veverice** (*Sciurus vulgaris*), polhi in netopirji, možno pa je videti tudi kune, lisice ipd. Ptičji svet parka je ostal razmeroma bogat. Do sedaj so bile zabeležene 104 vrste in kar 70 jih redno ali občasno gnezdi. Najbolj številne so gozdne ptice, vendar so dobro zastopani tudi detelji, žolne, brglezi, senice. Zanimivo je, da je gostota vrste **srednji detel** (*Dendrocopos medius*), ki je ogrožena v evropskem merilu, ena največjih na svetu. Na Maksimirskih jezerih je pogosto **mlakarica** (*Anas platyrhynchos*). Od dvoživk je na gozdnih tleh prisotna **navadna krastača** (*Bufo bufo*), **navadni ali pisani močerad** (*Salamandra salamandra*), **sekulja** (*Rana temporaria*) in **rosnica** (*Rana dalmatina*), na jezerih pa je precejšnje število **debeloglavk** (*Rana ridibunda*). Od plazilcev je pogosta **rdečevratka** (*Trachemys scripta elegans*), vrsta, ki je prinesena iz Severne Amerike, včasih se opazi tudi **močvirsko sklednico** (*Emys orbicularis*) in **belouško** (*Natrix natrix*). Nevretenčarji so še vedno neraziskani, vendar so v precejšnjem številu zastopani kačji pastir, metulji in številne druge žuželke, ponekod pa tudi raki (JUM, 2013).

Podatki o živalskih vrstah so zbrani za Krajinski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib. Glede števila vrst ptic je bilo po podatkih Društva za opazovanje in preučevanje ptic Slovenije v gnezditvenem obdobju v parku popisanih 68 vrst (Načrt upravljanja Krajinskega parka Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib 2010–2020 (osnutek) v Smrekar et al., 2011). V parku so najbolj prepoznavne tiste živalske vrste, ki jih krmijo obiskovalci v Tičistanu. To so gozdne ptice in veverice. Zanimivi so rezultati v raziskavi, ki so jo izvedli Smrekar et al. (2011) pri vprašanju, katere rastlinske in živalske vrste se anketirancem v parku Tivoli najbolj vtisnejo v spomin. Rezultati so pokazali, da se anketiranci od živali najbolj spominjajo psov, ptic (med katerimi izstopajo golobi) in veveric, od rastlin pa cvetic (splošno), dreves (med katerimi izstopajo kostanji) in trave (zelenice), v manjši meri pa okrasnega grmovja (Smrekar et al., 2011). Ovsec pa je leta 1994 navajal, da so redni tivolski gostje tudi hermelin (velika podlasica), zajci, ježi, srne in drugi. Avtor dodaja, da je omenjeno živalstvo nekako povezano z velikim ljubljanskim živalskim vrtom, ki leži pod hribom, na drugi strani Rožnika.

2.3 Dejavnosti na prostem

V ponudbi parka Maksimir je predstavljen tudi **Živalski vrt**, ki ga lahko štejemo kot organizirano redno dejavnost v parku Maksimir, saj poteka skozi vse leto (JUM, 2013).

Med dejavnost parka Tivoli zasledimo ogled rastlinjaka (vrtnarija Rast – Mestna vrtnarija, ki ga ureja Botanični vrt Ljubljana) in **Rožnega vrta** z nasadom vrtnic. Leta 2010 ga je po naročilu Turizma Ljubljana uredilo Društvo ljubiteljev vrtnic Slovenije, ki ga je povečalo za 280 vrtnic. Posebno mesto ima prva slovenska vrtnica Prešeren (Mestna občina Ljubljana, 2010). Živalski vrt v Ljubljani sicer sodi v Krajinski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib, ne pa v park Tivoli, zato ga ne bomo šteli med dejavnosti parka. Sicer pa je bilo v preteklosti v Tivoliju nekaj poskusov, da bi v park uvedli nove dejavnosti, ki pa so bile prepovedane (na primer adrenalinski park).

Slika 1: Mestna vrtnarija z rastlinjakom
Vir: Avtorji

3 Tematske (učne) poti

V parku Maksimir zasledimo dve tematski (učni) poti in sicer **poti Maksimilijana Vrhovca in Jurja Haulik**. Na njih obiskovalec spozna koncept prvotnega baročnega oblikovanja parka v času Maksimilijana Vrhovca in krajinsko-romantičnega sloga oblikovanja parka v času Jurja Haulika (JUM, 2013). V parku Tivoli kot učno pot predstavljajo **Jesenkov pot**, ki predstavlja 30 drevesnih vrst in je označena s tablami.

4 Ogled parka in informacijski center

V parku Maksimir imajo organiziran voden ogled parka v angleškem, nemškem in hrvaškem jeziku. Potrebna je najava in v ceno je vključeno strokovno vodenje ter vstop v vse objekte parka. Ogled traja od 1,5 do 2 uri (JUM, 2013). Zanimiv je tudi ogled parka, ki je namenjen otrokom in se imenuje »**Ujemi biotsko raznovrstnost**« v obliki igre (JUM, 2013). Na spletni strani Javnega zavoda Turizem Ljubljana, ki organizira vodene ogled po Ljubljani, ogled parka Tivoli kot možna izbira ni naveden, je pa možen dogovor za ogled po naročilu (Javni zavod Turizem Ljubljana, 2013).

Slika 2: Tloris parka Maksimir in parka Tivoli
Vir: Studio Hrg, 2014
Vir: Pigus-Skrydis, 2014

Informacijski center v Maksimiru je v Vratarevi kućici pri vходу v park, kjer je možno dobiti vse informacije o parku in možno si je ogledati tudi dokumentarni film o parku. V Tivoliju je 15. aprila 2011 potekala otvoritev Rdečega paviljona – projekta avtorja Roka Grdiše, ki je na tekmovanju Trimo Urban Crash leta 2007 zasedel drugo mesto. Po skoraj štirih letih od realizacije objekt končno služi svojemu namenu, saj je postal informacijski in kulturni center za obiskovalce parka Tivoli (Trimo, 2011). To je Info točka Tivoli, ki je poleg parkirišča pod Halo Tivoli.

Slika 3: Informacijski center v Maksimiru in Info točka v Tivoliju
Vir: »Vratareva kućica«, 2014
Vir: Avtorji

5 Zaključek

V parku Maksimir je vsekakor potrebno izpostaviti dogodek, imenovan »**Story Green Day**«, ki je posvečen povezovanju ekologije in umetnosti, kjer umetniki iz starega papirja izdelujejo umetniška dela v kontekstu »zelene umetnosti«. Česa podobnega park Tivoli nima v svoji ponudbi. Z omenjenim dogodkom so povezane tudi razstave ob svetovnem dnevu voda, ki jih park Maksimir organizira v sodelovanju s Hrvaškim prirodoslovnim muzejem, kar predstavlja uspešen način iskanja sinergije dveh

pomembnih kulturnih inštitucij. Zanimiv primer dobre prakse je tudi vsakoletna **mednarodna ekološka akcija**, kjer se čisti maksimirsko jezero. Analiza prireditev na prostem je sicer pokazala, da park Maksimir posveča ekološkemu konceptu prireditev večjo pozornost kot park Tivoli in slednjemu bi zagotovo koristila organizacija prireditve s katero bi očistili park in bajer. V parku Maksimir imajo organiziran tudi voden ogled parka v obliki igre, ki je namenjen otrokom in se imenuje »**Ujemi biotsko raznovrstnost**«. Zanimiv primer dobre prakse, v katerem se uspešno povezuje izobraževanje, naravoslovje in ekologija. Primerljiva sta tudi dogodka »**Opazovanje ptic v parku Tivoli**« ter »**Spring alive**« v parku Maksimir z namenom, da se otroci vključijo v opazovanje pomladanske migracije ptic v Evropo.

Primerjalna analiza je pokazala, da imata oba parka veliko obstoječih vsebin, vendar pa te predvsem v Tivoliju niso sistematično vključene v ponudbo. Za to bi bila potrebna boljša promocija ponudbe Tivolija, ki bi prispevala k večji prepoznavnosti ponudbe parka Tivoli. Oba parka imata precej možnosti za vključitev obstoječih vsebin in razvoj novih vsebin na prostem, ki sodijo v dopolnilno ponudbo parkov, ki bi se jih lahko bolje povezalo v obliki dejavnosti, dogodkov, razstav, tematskih poti, učnih točk, delavnic (na primer predstavitev rastlinskih in živalskih vrst v Maksimiru.) in ki bi bile bolj ciljno usmerjene. Oba parka ponujata prireditve, ki so med obiskovalci dobro obiskane in tradicionalne. Takšne prireditve, ki smo jih identificirali v analizi, bi lahko kot primere dobre prakse prenesli iz enega v drug park, kar bi zagotovo povečalo njuno konkurenčnost in prepoznavnost.

Literatura in viri

Bojanić Obad Šćitaroci, B. in Obad Šćitaroci, M. *Gradski perivoji Hrvatske u 19. stoljeću: javna perivojna arhitektura hrvatskih gradova u europskom kontekstu*. Zagreb: Šćitaroci: Sveučilište u Zagrebu: Arhitektonski fakultet, 2004.

Jančar, M. *Ljubljana, mesto v zelenju*. Radovljica: Didakta, 2001.

Javna ustanova Maksimir (online). 2013. (citirano 15. 5. 2013) Dostopno na naslovu: <http://www.park-maksimir.hr/>.

Javni zavod Turizem Ljubljana (online). 2013. (citirano 15. 6. 2013). Dostopno na naslovu: <http://www.visitljubljana.com/si/ogledi-izleti/>.

Mestna občina Ljubljana. *Rožni vrt v Tivoliju* (online). 2010. (citirano 20. 4. 2013). Dostopno na naslovu: <http://ljublanski.projekti.si/rozni-vrt-v-tivoliju-900696.aspx>.

Odlok o razglasitvi Tivolija, Rožnika in Šišenskega hriba za naravno znamenitost (online). 1984. (citirano 15. 2. 2013). Dostopno na naslovu: <http://www.ljubljana.si/Static/upload/file/odlok-spre.pdf>.

Ovsec, J. D. Iz življenja Tivolija skozi čas. V: *Tivoli, ljubljanski mestni park*, 1994, str. 65–94.

Pigus-Skrydis (online). 2014. (citirano 13. 4. 2014). Dostopno na naslovu: https://www.google.si/search?q=tivoli,+tloris&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ei=e_OQU76TCMm_w7AbE_YGwDg&ved=0CAYQ_AUoAQ&biw=1280&bih=909#q=park+tivoli+ljubljana&tbm=isch&facrc=&imgdii=&imgrc=LhAa6mafIuhxjM%253A%3BzwpCT2ZikMtkxM%3Bhttp%253A%252F%252Fphotos-c.ak.fbcdn.net%252Fphotos-ak-xfp1%252Ft1.0-9%252F76684_466653819625_4429208_n.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fsl-si.facebook.com%252Fnotes%252Fumek%252Fmy-new-release-umek-fire-fight-ljubljana%252F468406487507%253Fcomment_id%253D14098974%3B640%3B425.

Pravilnik o mjerama zaštite spomenika parkovne arhitekture Parka Maksimir (online). 2003. (citirano 15. 5. 2013). Dostopno na naslovu: <http://www1.zagreb.hr/slglasnik.nsf/VPD/E59BDB6504C5B19AC1256E230037A73F?OpenDocument>.

Seznam naravnih vrednot in njihova razvrstitev na vrednote državnega in lokalnega pomena. *Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot* (online). 2004. (citirano 2. 3. 2013). Dostopno na naslovu: http://www.uradni-list.si/files/RS_-2004-111-04623-OB~P001-0000.PDF#!/pdf.

Smrekar, A., Erhartič, B., Šmid Hribar, M. *Krajinski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib*. Ljubljana: Založba ZRC, 2011.

Statut Javne ustanove »Maksimir« (online). 2006. (citirano 15. 5. 2013) Dostopno na naslovu: http://www.park-maksimir.hr/Maksimir_media/Statut_JU_Maksimir_18-07-2006.pdf.

Studio Hrg. *Park Maksimir, snimak iz zraka* (online). 2014. (citirano 13. 4. 2014). Dostopno na naslovu: http://www.park-maksimir.hr/Maksimir_foto_galerija/Htm/Maksimir_jezera_01.htm.

Trimo. *Rdeči paviljon je postal Info točka!* (online). 2011. (citirano 12. 6. 2013) Dostopno na naslovu: <http://www.trimo-urbancrash.com/index.php?id=104&lang=sl>.

Vratareva kućica (online). 2014. (citirano 13. 4. 2014). Dostopno na naslovu: http://www.park-maksimir.hr/Maksimir_foto_galerija/Htm/Maksimir_kult_bastina_07.htm.